

Анотації

Киндрачук Н. М. Первый Всеукраинский съезд Народного Руха Украины как этапное событие на пути создания будущего независимого украинского государства

В этой статье показаны результаты и последствия проведения Первого Всеукраинского съезда Народного Руха Украины, формирования среди делегатов идеи о необходимости возрождения государственности и независимости Украины, определение начала фактического объединения в Рухе двух общественно-политических течений: умеренных и радикалов, с разными на то время представлениями о будущей национальной форме государственного строя Украины.

Kindrachyk N. M. The first all-Ukrainian meeting of Narodnyj Rukh of Ukraine as a crucial event on the way of creation of a further independent Ukrainian state

This article shows results and consequences of the First all-Ukrainian meeting of Narodnyj Rukh of Ukraine, formation among the delegates an idea about a necessity of the renaissance of statehood and independence of Ukraine, determination the beginning of factual union of the two social-political trends in Rukh: moderate and radicals with their different views on the future national form of a state organization of Ukraine.

В. В. Концур

ОРГАНІЗАЦІЙНА БУДОВА ПРОФСПІЛОК КРІЗЬ ПРИЗМУ ТОТАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА (СЕРЕДИНА 50-Х — СЕРЕДИНА 60-Х РР. ХХ СТ.)

Непростий і навіть суперечливий процес формування сучасної демократичної української держави об'єктивно вимагає всебічного вивчення процесу функціонування демократичних інституцій в історичному контексті не лише в день сьогоднішній, а й на попередніх етапах історичного розвитку, який охоплює період радянського тоталітаризму. Ретельне, об'єктивне і позаідеологічне дослідження механізму функціонування різних ланок політичної системи, не останню роль у якій відігравали професійні спілки, дозволить глибше і ґрунтовніше зрозуміти природу сучасних проблем демократичного становлення держави і суспільства, що створює додаткові умови для їх успішного подолання.

У своєму дослідженні ми спираємося як на роботи сучасних, так і радянських авторів. Конкретно-історичний досвід роботи

професійних спілок розкривають праці радянської доби, присвячені історії профспілок та профспілковому будівництву, такі як навчальні посібники “История профсоюзов СССР” редакції 1969 та 1979 рр., а також “Очерки истории профессиональных союзов Украинской ССР” [1]. Незважаючи на ідеологічну заангажованість цих робіт, їхня цінність обумовлена методологією підходів до вивчення проблеми, фактажем і методами аналізу.

Діяльність партійних організацій з активізації ідеологічної діяльності профспілок знайшла своє висвітлення у працях К. Ф. Москальця та А. В. Андреева [2]. Автори цих досліджень однозначно виходять з апіорності ідеологічної діяльності наймасовішої організації трудящих, що з позиції того часу виглядає цілком закономірним явищем.

Реальну спробу відходу від усталених стереотипів здійснили українські історики В. К. Баран та М. П. Зима [3]. Характер взаємовідносин КПРС і профспілок ґрунтовно розглядається в працях В. М. Докашенка [4].

Проблема ідеологічного впливу професійних спілок на багатомільйонні маси спілчан об’єктивно вимагає з’ясування готовності організаційної будови цієї масової організації до ідеологічної роботи. Науковий інтерес до цього питання виглядає цілком закономірним на будь-якому з етапів тоталітарного розвитку. Однак, з нашої точки зору, найпривабливішим виступає період “відлиги”, коли панівна система змушена була відмовлятися від закоренілої сталінської моделі функціонування профспілок і налаштовувати їх на нові умови повоєнного світу, при цьому зберігаючи ті ж самі важелі впливу на суспільство. Отже, поставлена проблема обумовлює необхідність вивчення впливу організаційної будови радянських профспілок на механізм забезпечення процесу ідеологізації трудящих у період “відлиги”.

З самого початку зазначимо, що в тоталітарній державі, як свого часу зауважував М. Л. Головка, “громадські за походженням і призначенням інституції не лише інтегруються в державний апарат, а й стають з часом невід’ємною його частиною, навіть й вирішальними елементами” [5].

Найяскравішою ілюстрацією цього твердження постає функціонування професійних спілок в Радянському Союзі, де Комуністична партія виступала єдиним органом влади і абсолютним ідеологічним монополістом. У зв’язку з цим взаємозв’язок орга-

нізаційної будови профспілок з їх ідеологічною діяльністю нами виводиться з керівної та спрямовуючої ролі КППС, яка виголошувалась в її програмі спочатку неофіційно, а з 1961 р. й офіційно: “Період розгорнутого будівництва комунізму характеризується подальшим зростанням ролі і значення Комуністичної партії, як керівної й направляючої сили радянського суспільства” [6].

Беззаперечно визнавалась керівна роль партії і професійними спілками, що знайшло своє відображення у всіх трьох редакціях статутів громадської організації, які були чинними впродовж періоду “відлиги”: “Професійні спілки проводять усю свою роботу під керівництвом Комуністичної партії Радянського Союзу — організуючої і спрямовуючої сили радянського суспільства” [7]. Далі в своєму аналізі ми враховуємо той факт, що “відлига” була новим етапом у розвитку радянської тоталітарної системи, яка розбудовувалась на переважанні не силового, а ідеологічного впливу на суспільство. Останнє обумовлювало зміну організаційних засад і “привідного пасу”. Концепція “привідного пасу” обумовлювала й саму ідеологічну діяльність профспілок. Важко собі уявити, щоб партія, маючи в своєму арсеналі такий “пас”, не використала можливість скористатись ним.

Визнання професійних спілок “школою комунізму для найширших мас трудящих” подавалося партійними ідеологами як об’єктивна історична закономірність, яка впливала з особливостей будівництва комунізму. Вони вбачали ці особливості в тому, що в результаті повної і остаточної перемоги соціалізму в країні змінився не тільки економічний базис, а й соціальна структура суспільства, його психологія, культура, взаємовідносини в ньому. Як наслідок цих змін ідеали робітничого класу, його політика та ідеологія стали ідеалами, політикою та ідеологією всього народу. Відповідно до цього змінився і характер Комуністичної партії: з партії робітничого класу вона перетворилася на партію всього народу [8]. Таким чином, лобювання профспілками ідеологічної політики партії отримало своє обґрунтування і сприймалося радянськими трудящими як невід’ємна частина профспілкової роботи.

Отже, взаємозв’язок між організаційною та ідеологічною діяльністю масової організації за логікою виглядає цілком закономірним. Можливо навіть, що організаційна будова виявилась одним із тих провокативних чинників, які обумовили цей не-

притаманний профспілкам вид діяльності. Зрозуміло, що сформувалась названа залежність не в повоєнний і, навіть, не в передвоєнний періоди. Очевидно, що витоки цього процесу лежать ще на початку ХХ ст. і приховані в особливостях формування профспілкового руху ще в царській Росії, але беззаперечним залишається той факт, що еволюція профспілкового руху в радянській державі відбувалася у нерозривному зв'язку з розвитком КПРС і супроводжувалася постійним посиленням партійного керівництва. Це, власне, й обумовило ідейну та організаційну підпорядкованість профспілок політичній партії, хоча радянська ідеологія цей факт категорично заперечувала [9].

З огляду на цю обставину, а також враховуючи те, що “відлига”, як етап радянської моделі тоталітаризму, розбудовувалась на зовнішньо-показному протиставленні сталінізму, посилення ідеологічних форм діяльності, з нашої точки зору, було обумовлено наперед. Дійсно, виключивши зі свого арсеналу репресивно-силовий метод впливу на суспільство, який дискредитував партію як в очах власного народу, так і в очах усього цивілізованого світу, тоталітарна держава змушена була компенсувати його відсутність утиском ідеологічним. Звідси й активізація ідеологічної діяльності правлячої партії після ХХ з'їзду КПРС, яка супроводжувалась організаційним “вдосконаленням” всередині партії і змінами діяльності “привідного пасу”. Саме для впорядкування та підсилення цієї роботи в 1956 р. в партійних структурах компартій союзних республік було започатковано ідеологічні відділи центральних комітетів [10].

Кардинальне зміщення стратегічних акцентів у формах партійно-державного впливу на суспільство концептуально на основному змісті організаційної діяльності професійних спілок позначилось не відразу. Для підтвердження зазначеного нами було скрупульозно проаналізовано три редакції профспілкових статутів — 1954, 1959 та 1963-го рр. Звичайно, у кожен з них вносились певні корективи, але засади організаційної будови залишались непорушними. До останніх нами віднесено визнання керівної ролі комуністичної партії, розбудову організації на засадах демократичного централізму та побудову за виробничим принципом. Непорушно декларованими залишались і принципи керівництва профспілковими структурами, вміщені у II розділі статутів “Організаційна будова професійних спілок” [11].

Проблемою принципів партійного керівництва свого часу предметно опікувався В. М. Докашенко. Визначаючи систему принципів керівництва, за відправну точку дослідник обирає принцип науковості, з якого брав свої витoki інший принцип керівництва — комуністична ідейність. Під останнім принципом дослідник розуміє “творче використання КПРС марксистсько-ленінського надбання, визнання його єдино правильним у практиці повсякденного життя”. Не можемо не погодитися з твердженням науковця про те, що партією було підмінено принцип науковості ідеологічним принципом, який “не лише забезпечував ідеологізацію суспільства, а й сприяв утвердженню головного організаційного принципу КПРС — демократичного централізму. На останньому ж вибудовувалась система похідних від нього принципів, які й визначали процес керівництва” [12].

Порівняльний аналіз партійного і профспілкового статутів, а саме тієї їх частини, яка стосується організаційної будови партійної та громадської організацій, підтвердив їхню абсолютну ідентичність. Отже, організаційно профспілки розбудовувались за партійним трафаретом і наслідували практично всі пункти партійного документа, але вже з ярликом громадської організації [13]. За такої організаційної структури встановлення контролю державної партії над профспілковим рухом не могло викликати щонайменших труднощів, що, в свою чергу, забезпечувало можливість впливати на ідеологічні настрої трудящих через його виховну функцію.

Так, у статуті професійних спілок редакції 1954 р. у переліку завдань, що стояли перед ними, зазначалось, що професійні спілки “проводять культурно-масову і політично-виховну роботу серед робітників, службовців та їх сімей; допомагають членам профспілки підвищувати свій ідейно-політичний та загальноосвітній рівень...” [14]. Це ж формулювання практично дослівно було перенесено до статуту 1959 р. [15]. Увійшло воно і до статуту, прийнятого в 1963 р., але вже у значно деталізованішому вигляді. “Профспілки виховують трудящих у дусі комуністичної свідомості та ідейності, радянського патріотизму, комуністичного ставлення до праці і суспільної соціалістичної власності, прищеплюють робітникам і службовцям високі моральні принципи, втілені у моральному кодексі будівника комунізму”, — зазначалось в останньому профспілковому статуті періоду “відлиги” [16].

Таким чином, беззастережне визнання профспілками керівної та спрямовуючої ролі правлячої партії призвело до абсолютного викривлення виховної функції, яка, по суті, трансформувалась у функцію ідеологічного забезпечення партійних накреслень.

Звичайно, сама ідеологічна діяльність масової організації трудящих була б неможлива, якби у партії і у профспілок були різні принципи організаційної будови. Однак і КПРС, і профспілки сповідували один і той же організаційний принцип — демократичний централізм. Це повністю підтверджує аналіз усіх варіантів статутів профспілок, прийнятих за часів “відлиги”. І партією, і профспілками він тлумачився однаково і жодних внутрішніх змін за весь час не зазнав.

Стосовно ж особливостей його тлумачення в період “відлиги” зазначимо, що первісної своєї суті він змінити не міг. Підпорядкованість меншості більшості, абсолютне визнання рішень вищих органів для нижчих, як і раніше, зводили нанівець демократичну частину дії цього принципу. Все ж таки, визнаючи певну метаморфозу дії принципу демократичного централізму в період “відлиги”, можна говорити хіба що про досконаліше маскування його централістських начал.

Це повністю підтверджує, наприклад, хід реалізації постанови грудневого Пленуму ЦК КРПС (1957 р.) з питань діяльності професійних спілок, яка широко обговорювалась у всіх партійних і профспілкових організаціях. Піднімаючи на щит діяльність профспілок, “відлига”, по суті, не змінила їх реального статусу. Підпорядкованість партії і державі не тільки не зменшилась, а навіть зросла за рахунок нових обов’язків, які раніше традиційно перебували у сфері компетенції органів державної влади. Така посилена увага до профспілок з боку партії здійснювалась не стільки в ім’я профспілок, скільки заради самої партії, яка залишалась партією влади.

Розвиваючи ідею демократизації профспілок та позбавлення їх сталінських начал, КПРС тим самим не просто зміцнювала, а зберігала свою владу, яка була серйозно дискредитована попереднім режимом і не відповідала умовам повоєнного світу. Отже, професійні спілки були засобом, який допомагав КПРС створити правдоподібну ілюзію відмови від сталінізму, а вимога партійного пленуму від комуністів домогтися того, щоб маси побачили в них “близькі, рідні організації, здатні правильно

виражати і відстоювати інтереси трудящих” [17], — лише засіб для досягнення мети.

Не можна не відзначити, що характер забезпечувального чинника ідеологічної діяльності носив й інший організаційний принцип профспілкової будови — виробничо-територіальний. Саме використання цього ідентичного з партією принципу дозволяло робити профспілки контрольованими з боку абсолютно всіх партійних структур, починаючи від первинної партійної організації і закінчуючи ЦК союзної республіки. Навіть організаційна основа цих політичної і неполітичної організацій була однаковою. В КПРС нею виступала первинна партійна організація, а в профспілках — профспілкова група.

Виробничо-територіальний принцип будови дозволяв КПРС не лише контролювати профспілкові організації, а й нав'язувати їм свої власні стратегічні завдання, включаючи й ідеологічні, починаючи від первинної структурної ланки. Тому партійні органи, хоча відкрито й не вимагали чисельного росту профгруп, але напевно були зацікавлені в їхньому кількісному збільшенні, адже, як було записано у постанові грудневого Пленуму ЦК КПРС у 1957 р., “у виконанні задач, що стоять перед професійними спілками, вирішальна роль належить їх первинним організаціям” [18]. Таким чином, за час “відлиги” кількість первинних професійних організацій зросла з 84 418 в 1956 р. до 85 000 в 1962 р. [19].

З метою подальшого посилення партійного впливу з їхньої організаційної будови поступово вихолощувалась первісна профспілкова сутність — об'єднання за професійним принципом. Акценти все більше зміщувались у бік виробничо-територіальної будови, на засадах якої були розбудовані партійні структури. Необхідність цього стала зрозумілою ще за сталінських часів. Саме тоді на місцях були створені обласні ради професійних спілок. Їхнє латентне призначення досить детально описано В. М. Докашенком у праці, присвяченій повоєнній реорганізації профспілкових структур [20].

В роки “відлиги” цей процес продовжився під приводом необхідності перенесення центру профспілкової діяльності з центру на місце. Ще у постанові грудневого Пленуму ЦК КПРС (1957 р.) це подавалось як завершений факт. “Центр оперативного керівництва місцевими профспілковими організаціями

перенесено до областей, країв, республік..., ліквідовані зайві ланки апарату” [21], — зазначалось у постанові Пленуму.

Особливу увагу звернемо на останнє. Підставу для цього дає постанова VI пленуму ВЦРПС про перебудову структури профспілкових органів, в якій схвалювались пропозиції Президії ВЦРПС щодо “укрупнення профспілок” та визнавалося за необхідне, щоб “центральні комітети профспілок зосередили свою увагу на розв’язанні загальногалузевих питань” [22]. На основі цієї постанови в 1957 р. було скорочено республіканські комітети УРСР з 22 до 10 [23].

Цим самим була ліквідована середня ланка профспілкових структур. Дозволимо собі припуститись думки, що з точки зору інтересів партії вона не виправдала сподівань передусім тому, що ця профспілкова ланка “замикалась” на Укрпрофраді і не була безпосередньо підпорядкована обласним радам. Тобто, в ній досить чітко виступало профспілкове начало — об’єднання за професійним принципом. КППРС же намагалась централізувати профспілковий рух саме через обласні ради професійних спілок, які були безпосередньо підпорядковані обласним комітетам партії. По суті, цими ревізіями профспілкових структур завершувався процес розбудови організаційної ідентичності профспілок, що для ідеологічної діяльності громадської організації трудящих мало далеко не останнє значення.

Таким чином, розглянувши основні аспекти організаційної будови профспілок, маємо всі підстави стверджувати, що остання налаштовувалась для широкої ідеологічної діяльності масової організації. Основу для цього склали аксіоматичне визнання профспілками керівної та спрямовуючої сили КППРС та розбудова організаційних структур професійних спілок на аналогічних з партією засадах: демократичному централізмі та використанні виробничо-територіального принципу.

Отже, в середині 1950-х–1960-х рр. організаційна будова профспілок відбивала дві протилежні тенденції профспілкового руху. Перша виступала у формі декларативної демократизації громадської організації і була далекою від дійсної позиції влади. Друга носила неофіційний характер, але була спрямована на формування подальшої залежності наймасовішої організації трудящих від правлячої партії, що повністю підтверджує участь профспілок у неспецифічних для них формах діяльності.

У зв'язку з цим доцільним є подальше вивчення шляхів ідеологізації спілчан на рівні низових ланок громадської організації.

Джерела та література

1. История профсоюзов СССР: Учеб. пос. — М.: Профиздат, 1969. — 414 с.; История профсоюзов СССР: Учеб. пос. — Изд. 2-е, доп. и перераб. — Ч. II (1938 — 1978 годы) / Под общ. ред. Г. В. Шаропова. — М.: Профиздат, 1979. — 304 с.; Очерки истории профессиональных союзов Украинской ССР / Рук. авт. кол. Ю. Б. Бабко. — К.: Политиздат Украины, 1983. — 663 с.
2. Москалець К. Ф. Профспілки України в боротьбі за здійснення семирічки. — К.: Держполітвидав УРСР, 1960. — 91 с.; Андреев А. В. КПСС — руководитель профсоюзов в период семилетки (1959 — 1965). — М.: Из-во Московского ун-та, 1970. — 102 с.
3. Баран В. К. Україна 1950 — 1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. — Львів: Ін-т Українознавства ім. Крип'якевича НАН України, 1996. — С. 112-115; Зима М. П. Профспілки України: минуле і сучасність. — Київ, 1996. — С. 7.
4. Докашенко В. М. Профспілки України в умовах тоталітарної системи (70-ті — початок 90-х рр.). Історіософсько-критичний аналіз. — Донецьк: Кассіопея, 1997. — С. 16-32; Докашенко В. М. Повоєнна реорганізація профспілкових структур: латентність причин та згубність наслідків // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: Науково-практ. зб. — 2003. — № 2 [20]. — С. 126-132.
5. Головка М. Л. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939 — 1945 рр.: Монографія. — К.: Олан, 2004. — 704 с.
6. Програма Коммунистической партии Советского Союза // КПСС в резолюциях. — М.: Политиздат, 1972. — Т. 8. — С. 301.
7. Устав профессиональных союзов СССР. Утвержден XI съездом профсоюзов СССР 15 июня 1954 года. — М.: Профиздат, 1955. — С. 2; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XII з'їздом профспілок СРСР 27 березня 1959 року. — К.: Держполітвидав УРСР, 1959. — С. 4; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XIII з'їздом професійних спілок СРСР. — К.: Держполітвидав України, 1963. — С. 5.
8. Справочная книга о профессиональных союзах СССР. — М.: Профиздат, 1965. — С. 20.
9. Алексеев Г., Иванов Е., Панченко Н. Советские профсоюзы, их положение и роль в социалистическом обществе. — М.: Профиздат, 1961. — С. 43-44.
10. Политбюро, Оргбюро, Секретариат ЦК РКП(б) — ВКП(б) — КПСС: Справочник / Сост. В. Н. Павленко. — М.: Политиздат, 1990. — С. 12.
11. Устав профессиональных союзов СССР. Утвержден XI съездом профсоюзов СССР 15 июня 1954 года. — М.: Профиздат, 1955. —

- С. 11-14; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XII з'їздом профспілок СРСР 27 березня 1959 року. — К.: Держполітвидав УРСР, 1959. — С. 16-18; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XIII з'їздом професійних спілок СРСР. — К.: Держполітвидав України, 1963. — С. 17-22.
12. Докашенко В. М. Профспілки України в умовах тоталітарної системи (70-ті — початок 90-х рр.). Історіософсько-критичний аналіз. — Донецьк: Кассіопея, 1997. — С. 13-16.
  13. Устав Коммунистической партии Советского Союза // КПСС в резолюциях. — М.: Политиздат, 1972. — Т. 8. — С. 312-315.
  14. Устав профессиональных союзов СССР. Утвержден XI съездом профсоюзов СССР 15 июня 1954 г. — М.: Профиздат, 1955. — С. 6.
  15. Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XII з'їздом профспілок СРСР 27 березня 1959 р. — К.: Політвидав, 1959. — С. 8-9.
  16. Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XIII з'їздом професійних спілок СРСР. — К.: Держполітвидав, 1963. — С. 8-9.
  17. О работе профессиональных союзов СССР. Постановление Пленума ЦК КПСС, принятое 17 декабря 1957 г. // Справочник профсоюзного работника. — М.: Профиздат, 1957. — С. 13.
  18. Там само.
  19. Нариси історії професійних спілок України / Федерація профспілок України. Гол. ред. О. М. Стоян, кер. авт. кол. О. П. Реєнт. — К.: Б. В., 2002. — С. 469, 482.
  20. Докашенко В. М. Повоєнна реорганізація профспілкових структур: латентність причин та згубність наслідків // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: Науково-практ. зб. — 2003. — № 2 [20]. — С. 126-132.
  21. О работе профессиональных союзов СССР. Постановление Пленума ЦК КПСС, принятое 17 декабря 1957 г. // Справочник профсоюзного работника. — М.: Профиздат, 1957. — С. 12.
  22. Шестой пленум Всесоюзного центрального совета профессиональных союзов (11 — 12 июня 1957 года): Стенографический отчет. — М.: Профиздат, 1957. — С. 164.
  23. Нариси історії професійних спілок України / Федерація профспілок України. Гол. ред. О. М. Стоян, кер. авт. кол. О. П. Реєнт. — К.: Б. В., 2002. — С. 481.

Анотації

Концур В. В. Организационное строительство профсоюзов сквозь призму тотальной идеологизации общества (середина 50-х — середина 60-х гг. XX в.).

В статье рассматриваются особенности организационного строительства профсоюзов в период “оттепели”. Автор приходит к выводу, что безоговорочное признание советскими профсоюзами руководящей роли партии и подражание партийным принципам организационного строительства привело к искривлению естественных функций организации рабочих.

Kontsur V. V. Trade-unions` organization building through the prism of total ideological influence on the society (50th — 60th XX c.).

The article centers on the peculiarities of trade-unions` organization building durind the period known as “the Thaw”. The author proves that trade-unions` unconditional subordination to leading role of the ruling party and their imitation of the party`s organization building principles caused distortion of the natural functions of the organization of working people.

О. В. Струченков

ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ДОНБАСУ ТА СТАХАНОВСЬКИЙ РУХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1930-х РОКІВ

У другій половині 1930-х років індустриальний ривок, розпочатий партійно-державним керівництвом СРСР, вийшов на завершальну стадію. Найбільш помітним явищем соціально-економічного життя тієї доби став стахановський рух (рух новаторів). У радянській історіографії доволі докладно висвітлена участь у ньому лише робітників — класу-гегемону. У той же час майже відсутні ґрунтовні розвідки про залучення до нових методів ударної роботи інженерно-технічних працівників (ІТП). Але без досвідчених спеціалістів, які здійснювали організацію, керівництво та нагляд за виконанням робіт, рух новаторів як такий не міг взагалі існувати.

У цілому вплив стахановського руху на виробничу діяльність та долю технічної інтелігенції Донбасу вивчений надзвичайно слабо. Література другої половини 1930-х років представлена низкою науково-популярних брошур, які пропагували серед спеціалістів передовий досвід роботи окремих ІТП-новаторів. При цьому в них наголошувалося на необхідності остаточно зломити опір стахановському руху з боку контрреволюційно налаштованої частини техперсоналу.

Відхід від тези Сталіна про вороже ставлення технічної інтелігенції до стахановського руху відбувся на початку 1960-х років. В. С. Волков та Г. В. Касьянов уперше проаналізували внесок спеціалістів у розвиток руху новаторів [1]. Утім, дослідники спеціально не торкалися участі в новому трудовому почи-